

Kwaliteitsvolle interacties

3 maart 2021 DOC Atlas Jan De Mets - jan.demets@ugent.be

Wat doet SDL?

- ❏ **Onderzoek**
- ❏ **Materiaal**
- ❏ **Vorming**
- ❏ **Beleidsondersteuning**

- ❏ **Deelthema's**
 - Diversiteitsbeleid
 - Culturele diversiteit/integratie
 - Meertaligheid
 - Participatie
 - Krachtige leeromgeving
 - Brede School

www.steunpuntdiversiteitenleren.be

Deze sessie

1. 'Kleine Kinderen Grote Kansen'- situering
2. De 7 hefboomen – voorstelling
3. Inzoomen op 'rijke taal'-hefboom
4. Reflectie-cultuur in je team

1. KKGK - situering

“Hoe kunnen we samen kinderarmoede aanpakken?
Door krachtige leraren op te leiden!”

In opdracht van minister van Onderwijs, in uitvoering door Koning
Boudewijnstichting, voor en met alle Vlaamse Bacheloropleidingen
Kleuteronderwijs (2016 – xxx)

Website www.grotekansen.be

inspiratie voor leerkrachten (0 tot 6 jaar, en verder)

1. KKGK - situering

uitgangspunt : 5 kerncompetenties voor omgaan met armoede en ongelijkheid

Roose, I., Pulinx, R., & Van Avermaet, P. (2014). *Kleine kinderen, grote kansen. Hoe kleuterleraren leren omgaan met armoede en ongelijkheid*. Brussel: Koning Boudewijnstichting in samenwerking met de Vlaamse overheid.

<https://diversiteitenleren.be/onderzoek/kleine-kinderen-grote-kansen-diversiteit-benutten-in-early-childhood-education>)

1. Armoede zien en diversiteit positief benaderen
2. Werken aan kwaliteitsvolle interacties
3. Kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties
4. Diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces
5. Maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen

2. De 7 hefboomen

Ambitie: door als leerkracht/team aan deze hefboomen te werken, werk je ped.-didactisch gericht aan gelijke onderwijskansen, met specifiek ook voor kwetsbare groepen.

De leerkracht en zijn/haar team kan op deze manier het verschil maken!

Insteek 1: Kwaliteitsvolle Interacties tussen leerkracht en kleuters en tussen kleuters onderling vormen de essentie van onze acties.

4 hefboomen/bouwstenen

2. De 7 hefbomen

Warme relaties

Relatiebevorderende interactie

Kinderen hebben behoefte aan aandacht, warmte, sensitieve responsen. Ze genieten van een glimlach of een aanraking.

Welbevinden en betrokkenheid, je talenten kunnen ontdekken, zijn essentiële groeihormonen. We willen kinderen begeleiden bij samen spelen, samen werken, samen leven, hun empathisch vermogen versterken. We hebben ook aandacht voor zachte en warme transitie.

2. De 7 hefbomen

Rijke taal

Taalontwikkellende interactie

Kinderen drukken zich spontaan uit met hun lichaam en woorden. Wij kunnen hen veel spreekkansen geven, een rijke taalfeedback en een uitdagend aanbod dat de diversiteit benut. Zo zorgen we voor een krachtige leef- en leeromgeving dat hun taalontwikkeling stimuleert.

2. De 7 hefbomen

Onderzoeken/denken

Denkbevorderende interactie

Kinderen **ontdekken, experimenteren, denken, associëren** in dialoog met kinderen en professionals. We kunnen kinderen prikkelen om op onderzoek te gaan, **probleemoplossend** en flexibel te denken. We kunnen hen ook doen groeien in zelfsturing en zelfstandigheid, leren plannen ...

2. De 7 hefbomen

Expressie

Muzisch-creatieve interactie

Kinderen drukken zich in **diverse ‘talen’** uit: in klanken, beweging, kleuren, bouwen en zoveel meer. In een stimulerende, veilige en vrije omgeving ontdekken ze hun eigen ‘taal’ en gaan ze in interactie met andere kinderen en de omgeving. De professional biedt die omgeving aan zodat hun nieuwsgierigheid, verwondering, verbeeldingskracht en creativiteit aangewakkerd wordt.

2. De 7 hefboomen

Deze 4 hefboomen zijn niet van elkaar te scheiden

Vb.

Rijke taal zit in elk van de 3 hefboomen

Bij elke hefboom is 'veiligheid' en 'welbevinden' een noodzakelijke voorwaarde

...

2. De 7 hefboomen

Insteek 2: Beeldvorming

Centrale vraag:

hoe zorgen we ervoor dat (toekomstige) leraren de diverse bouwstenen om zich een beeld te vormen van maatschappelijke kwetsbaarheid én van sterktes/talenten/potenties van kinderen, zich eigen kunnen maken en ernaar handelen?

Drie hefboomen/bouwstenen

2. De 7 hefbomen

‘kennis en inzichten’

- ❏ Omtrent de oorzaken en mechanismen van sociale ongelijkheid, uitsluiting, maatschappelijke kwetsbaarheid
- ❏ Hoe stereotypering, veralgemeningen, vooroordelen in elkaar steken
- ❏ Omtrent de kracht van waarderend coachen, lesgeven, talentgerichte benadering
- ❏ Op zoek naar relevante kaders en concepten

2. De 7 hefbomen

‘ontmoeten’ – ‘geraakt worden door’

- Ervaringen opdoen, horen, meemaken,
- Ondergedompeld worden in de leefwereld van ...

2. De 7 hefbomen

‘Ernaar handelen’ – ‘kritische (zelf)reflectie bevorderen’

- ❏ Kritisch reflecteren op (eigen) hardnekkige percepties, framing, vooroordelen, eigen referentiekaders, veralgemeningen ...
 - ❏ Aanpakken uitwerken om je eigen handelen om te buigen - voorbeelden: videocoaching, waarderend taalgebruik, talentgericht handelen, co-teaching, leergroepen ...
- = reflectiecultuur in je team opbouwen/versterken

2. De 7 hefboomen

Start met één van deze drie hefboomen in je professionalisering, het maakt niet uit welke, maar zorg er wel voor dat je ze alle drie in rekening neemt!

3. Rijke taal

1. Eye-opener: 'welke interacties?'

2. Kwaliteitsvolle taalinteracties

3. Aandachtspunten voor rijke taal

Open vragen, feedback, aanbod, 'echte gesprekken' ...

3. Rijke taal

1. Eye-opener: ‘welke interacties?’

Bron: *Transitie naar de kleuterklas voor kinderen uit gezinnen in armoede*, Brecht Peleman (promotoren prof.dr. Piet Van Aevermaet – Steunpunt Diversiteit & Leren en prof. dr. Michel Vandenbroeck – Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek Universiteit Gent/ financiering Kinderarmoedefonds i.s.m. Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) – artikel in ‘KIDDO’ jrg 2018, nr 1

Video-observaties: perspectief van de kinderen

Video-observaties in elke klas

Gedurende ong. 10 maanden vanaf instap

2 camera's

Op 5 verschillende momenten tijdens de dag; 2-4 uur filmen:

Moment	Aantal
Volledige voormiddag	10
Volledige namiddag	12
Ochtend tot 1 ^e speeltijd	9
1 ^e speeltijd tot middagpauze	8
Middagpauze	5
Totaal	44
Totaal aantal uur film C1	96:03:52

3. Rijke taal

Individuele talige uitingen

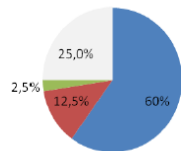
J-K: Juf-Kind; K-J: Kind-Juf; K-K: Kind-Kind; J-FK: Juf-Focuskind

Gaat soms over enkele seconden per uitingen, enkele minuten per dag

KLAS

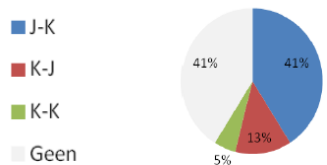
FOCUSKINDEREN (FK)

Kringmoment

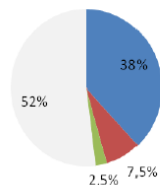
Nergens meer dan 4,8 uitingen per FK
Meestal niet meer dan 1 uiting per FK

Jas of boekentas

Nergens meer dan 5 uitingen per FK
Meestal geen uitingen gestuurd door FK

Koek of fruit

Voor elk FK tussen de 6 en 13 J-FK
Meestal niet meer dan 1 FK-J

3. Rijke taal

Wat zit hier achter?

“Kleuterleerkrachten zijn enorm begaan met alles in goede banen leiden. Van kringgesprek tot koek, van jas aantrekken tot speeltijd, van nog iets drinken tot boekentas maken ... Het vraagt telkens de nodige organisatie.

Dat uit zich in de taal. Kinderen worden aangespoord om ‘snel door te doen’, om stil te zijn en te wachten tot de andere kinderen klaar zijn.”

3. Rijke taal

Context:

grote groepen (→ veel regels, onzekerheid ...)
weinig ondersteuning in de klas
drukke zorgt voor meer sturende taal, instructie-, managements-, organisatietaal

Dit speelt in het voordeel van verbaal sterke kinderen.
Initiatief van individuele kinderen ontsnapt.

“Er is meer ‘negatieve taal’ (zoals berispingen of sturende taal) voor kinderen die gedrag stellen dat de leerkracht niet waardeert. Het zijn vaak kinderen die, bijvoorbeeld omwille van de taal, niet begrijpen wat er tijdens een bepaalde routine van hen verwacht wordt.”

3. Rijke taal

De systemische condities in het kleuteronderwijs laten niet makkelijk toe om met taalbevordering bezig te zijn.

Plus: de druk neemt toe vanuit beleid (taaltest in derde kleuterklas ... - 'kleuteronderwijs is belangrijk want daar leer je veel taal', ...).

Dus: de kleuterleerkracht treft geen blaam!

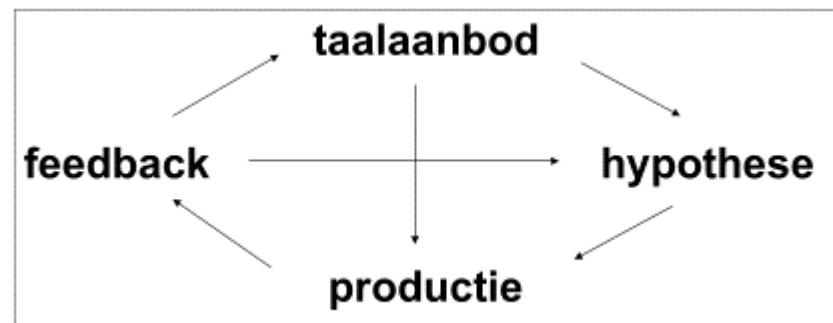
Uitdaging: wat kunnen we wél doen?

3. Rijke taal

2. Kwaliteitsvolle taal-interacties

veronderstellen:

Een rijk taalaanbod, veel zinvolle spreekkansen (meer dan 'ja' en 'nee'), veel feedback op de taaluitingen.

Véél van alles!

- ❑ veel interactie
- ❑ veel taalaanbod in een taalrijke omgeving
- ❑ veel mogelijkheden om zelf talige boodschappen te produceren
- ❑ veel mogelijkheden om er feedback op te krijgen.

3. Rijke taal

Maar: veiligheid eerst!

Fragment filmpje in de klas van juf Femke (lager onderwijs, maar inspirerend voor elke leerkracht) – tot 4'50"

“Zo wordt je diverse klas een krachtige taalleeromgeving”

Taalexpert Carolien Frijns gaat op bezoek in de vierde klas van **juf Femke** en ziet hoe kwaliteitsvolle interacties en warme relaties leiden tot meer taal leren.

https://www.youtube.com/watch?v=JhE7hu75SMc&ab_channel=Klasse

Of: https://www.grotekansen.be/nl/kwaliteitsvolle_interacties/rijke_taal/4

Erna: plenaire uitwisseling wat jullie opvalt.

3. Rijke taal

Plenaire uitwisseling:
wat valt jullie op, wat blijft bij?

3. Rijke taal

3. Aandachtspunten voor rijke taal

Bronnen, onder meer:

“De Vliegtuigklas – Carolien Frijns

“Maximaal megataal” – Marlies Aelgoet

“Taal leren. Van kleuters tot volwassenen” – Koen Jaspaert en Carolien Frijns

SDL-onderzoek over meertaligheid, plaats van thuistaal ...

Zie “selectielijst omgaan met kansarmoede docAtlas”

3. Rijke taal

3. Aandachtspunten voor rijke taal

- 1 – Productieve interactie voor een grotere taalvaardigheidsgroei*
- 2 – Taalaanbod / krachtige taalleeromgeving*
- 3 – Veel spreekkansen*
- 4 – Andere thuistaal dan het Nederlands*

3. Rijke taal

1 - Productieve interactie voor een grotere taalvaardigheidsgroei

- Open vragen, denk- en opinievragen, met veel kans om na te denken, eigen ideeën in te brengen (1)
- Betekenisvolle taken die veel productieve gesprekken uitlokken
- Wij-uitingen (hoe lossen wij Maxims probleem op?) - verbondenheid

Tgo. niet-productieve, niet-authentieke vragen waarop slechts één antwoord mogelijk is (als een soort mondelinge invuloefening):

‘Welk dier zien we hier op de tekening? Een ko ...?’

(1) heeft ook effect op zelfbeeld: voelen zich volwaardige participanten van het klasleven, ze doen ertoe, hun mening telt.

3. Rijke taal

Belangrijk:

aandacht voor onze neiging de snelste, de verbaal sterkste eerst/meer aan het woord te laten. Dus bij de voorbereiding even in je hoofd opsommen welke kinderen je zeker (meer) spreekkansen wil/moet geven.

Belangrijk:

geloof in de groeimogelijkheden, uitdagingen blijven geven, niet afzwakken en vereenvoudigen 'want anders lukt het toch niet'.

(tgo. 'taalachterstand', 'ik mag al blij zijn als hij íets zegt vandaag' ...).
Dat straalt je uit als leerkracht.

3. Rijke taal

Tip:

opnames van jezelf (klank of klank/beeld) levert kennis op hoe je praat.

Bijv. veel werkwoorden in een zin: 'Wat ben jij aan het drinken?', 'Hoe zouden we dit kunnen oplossen?' 'Deze namiddag gaan wij gaan spelen.'

Tip:

niet alleen woordenschat is belangrijk. Ook 'verbindende taal' die tot een zin leidt. Bijv. voorzetsels: 'ik leg het balletje in de doos', 'nu haal ik het balletje uit de doos', 'onder', ... Benoemen wat je doet, wat het kind doet.

3. Rijke taal

2 – Taalaanbod / krachtige taalleeromgeving

Emotioneel veilige omgeving – betekenisvolle taken – ondersteuning in de interactie

Drie vragen (“Vliegtuigklas”, p. 126 e.v.)

1. Wie zit er in mijn klas? Wat zijn hun taalleerbehoefte?
2. Waarvoor kan ik mijn kinderen warm maken? Welk ‘waarom’ motiveert hen?
3. In welke mate zijn de lesactiviteiten betekenisvol voor mijn kinderen?

Betekenisvol: *behoeftegericht* (relevant en functioneel voor de kinderen) en *motivationale doelgerichtheid*: naar welk eindresultaat/oplossing werkt de taak?

Twee insteken combineren: vanuit de leraar, vanuit de kinderen (wat leeft er bij hen?)

3. Rijke taal

Betekenisvolle of 'echte' gesprekken

*“Anderstalige kleuters die in de klas aan echte gesprekken deelnemen, **leren meer taal** dan kinderen die vooral aan ‘schoolse’ gesprekken deelnemen. Bij schoolse gesprekken stelt de leraar een vraag en moet het kind daar het juiste antwoord op geven, en geen ander. Bij ‘echte’ gesprekken zorg je voor veel eigen inbreng en ideeën. Je stelt open vragen waarop niet altijd een juist antwoord mogelijk is. Bij dat soort van gesprekken maken de kleuters de grootste taalvaardigheids groei.”*

Carolien Frijns, in: <https://www.klasse.be/111396/anderstalige-kleuters-leren-mee-met-echte-gesprekken/>

3. Rijke taal

Tip

Afluisteren mag!

Carolien Frijns: “Kinderen die bv. in de kleurhoek zitten te werken en gesprekken tussen de leraar en andere kinderen in de vertelhoek kunnen afluisteren, leren ongemerkt nieuwe woordjes.

Geef de vertelhoek dus een centrale plaats in de kleuterklas.
Afluisterplekjes creëren is goed om een nieuwe taal te leren.”

3. Rijke taal

3. *Veel spreekkansen*

In kringgesprek, in duo-praten, in interactie met de juf.

Tussen de kinderen, met groepjes kinderen, ...

Aandachtspunt: óók tijdens momenten als onthaal, jassen en boekentassen, zorgmomenten, wachtmomenten, koek en fruit ...

videoreeks Juf Jelke (Klasse - KKGK). Uit 'rijke taal'-video:

https://www.youtube.com/watch?v=wsfxuU_VKqw&ab_channel=Klasse

tot 7'59

Opdracht: houd bij wat je opvalt!

3. Rijke taal

Plenaire uitwisseling:
wat viel jullie op, wat bleef bij?

3. Rijke taal

4. Andere thuistaal dan het Nederlands

- Geef thuistaal een plaats, is belangrijk voor de identiteit en voor het welbevinden van het kind.
- Thuistaal als ondersteuning van het leren van Nederlands.
- Verbind Ned. woorden aan thuistaal, aan visualisering ... Laat kinderen woorden in hun eigen taal zeggen ('goeiemorgen', 'lepel' ...)
- Herhaling van nieuwe woorden, nieuwe zinnen ("*de turnjuf is ook taalleerkracht: linksonder, erdoor, bovenop ...*")
- Zorg voor eenvoudige instructies

3. Rijke taal

- Betrek de ouders

Thuis de thuistaal spreken is belangrijk, gepaard gaand met Ned. stimulatie

*“We betrekken ook de ouders bij ons taalbeleid. We vragen hen niet om Nederlands te spreken, want de kans is groot dat ze hun kinderen fouten aanleren. **We stimuleren hen om thuis hun eigen taal te gebruiken.** Wekelijks gaat er een **woordenlijstje mee naar huis** met enkele begrippen, een werkwoord ... De kinderen oefenen dan samen met de ouders. We lenen ook spelletjes uit die ouders tijdens het weekend met hun kinderen kunnen spelen.”*

<https://www.klasse.be/8152/we-halen-thuistaal-klas>

3. Rijke taal

- Verbieden is uit den boze. Wel kun je spelregels opstellen wanneer wel en wanneer niet.

*“We gebruiken de thuistaal niet altijd gepland. **Kinderen mogen ook hun eigen taal spreken onder elkaar.** In een rollenspel, bijvoorbeeld in de poppenhoek, is het bijna onmogelijk voor hen om Nederlands te spreken. Hun eigen taal is een automatisme. Als ze met vier Poolse kinderen in de poppenhoek spelen, mogen ze Pools spreken. Als er iemand anders bijkomt, schakelen ze automatisch wel over.”*

<https://www.klasse.be/8152/we-halen-thuistaal-klas>

Filmfragment: ‘Juf Jelke’ over thuistaal

https://www.youtube.com/watch?v=wsfxuU_VKqw&ab_channel=Klasse

8’39 – 9’28

3. Rijke taal

Bronnen en links:

<https://metrotaal.be/> (SDL)

Werken aan een open taalbeleid

<https://meertaligheid.be/> (SDL met diverse partners)

Over taalverwerving, meertalig opvoeden ...

<https://www.arts.kuleuven.be/cto> (CTO - KULeuven)

o.a. professionaliseringstrajecten

‘Klasse’: ‘taal’, ‘thuis taal’ ...

4. Reflectiecultuur

‘Samen leren’ in veiligheid en vertrouwen

- collegiale visitaties (eigen en andere scholen)
- co-teaching
- videocoaching

Voorwaarden:

veiligheid – vertrouwen – feedback gericht op groei NIET op evaluatie/beoordeling – leerkrachten kiezen zelf of ze mee doen – gericht kijken (bijv. met checklist of observatieschema) – visie-ontwikkeling op school over ‘taalbeleid’ – ...

4. Reflectiecultuur

Over videocoaching:

“Van Wazig naar Scherp. Videocoaching als motor voor kwaliteitsvolle interacties, maximale groeikansen en meer inclusie.”

Gratis downloadbaar + gratis papieren versie

<https://diversiteitenleren.be/actueel/van-wazig-naar-scherp-videocoaching-als-motor-voor-kwaliteitsvolle-interacties-maximale-groeikansen-en-meer-inclusie>

Veilig begin: bekijk bestaande fragmenten van beelden uit andere kleuterklassen.

Zie ook: https://www.youtube.com/watch?v=LwvCtjRtYl4&ab_channel=Klasse

(bij beperkte tijd: tot 4')

4. Reflectiecultuur

Ervaringen over videocoaching:

- Coach: kan collega zijn, zoco, ped. begeleider, externe ... Best wat inwerken in coachende vaardigheden (waarderend, aanmoedigend)
- Wie in beeld komt, is en blijft eigenaar van de beelden
- Eerst confronterend, daarna erg verrijkend
- Deelnemers voelen dat ze groeien in hun job
- Met 2 collega's samen over aanpak en visie spreken, doet deugd. Of: met het hele kleuterteam naar heel specifieke situaties kijken. Of met het hele team naar beelden kijken, samen de visie rond 'kwaliteitsvolle interacties' versterken (bijv. inzoomend op 1 aspect).

4. Reflectiecultuur

Uitwisseling

Wat zijn reflectiemomenten in jouw school, wanneer, met wie ...?

Hoe zou je die graag nog sterker ingevuld willen zien?

uitsmijters

<https://www.arts.kuleuven.be/cto/professionalisering/open-aanbod/vormingen-in-open-aanbod/Kwaliteitsvolle-interacties-met-kleuters>

CTO – KULeuven, donderdag 6 mei 2021 van 9.30 tot 15.30 uur

“heel concrete acties die kleuterleerkrachten kunnen uitvoeren om álle kleuters meer spreekkansen te geven binnen een rijke klascontext. We gaan aan de slag met kringgesprekken in kleine kring, interactief werken, prentenboeken, taal in rituelen en hoeken (talig) verrijken. Om voldoende uitwisseling en input te kunnen voorzien, kun je als deelnemer kiezen met welke praktijk(en) je graag aan de slag gaat. We hebben daarbij ook oog voor het werken met een diverse groep kleuters en individuele verschillen tussen kinderen.”

uitsmijters

<https://kleutergewijs.wordpress.com/2020/11/18/de-weg-naar-meertalig-voorlezen-drie-drempels-overwonnen/>

Blog over onderzoek en innovatie in kleuteronderwijs

Bijv.: “De weg naar meertalig voorlezen: drie drempels overwonnen!”

Tool Talenpaspoort – voor ouders

<https://meertaligheid.be/content/4-onderzoek/talenpaspoort-gezin.pdf>

“Met dit talenpaspoort zetten we jullie [ouders] op weg naar een meertalige opvoeding die bij jullie gezin past.”

uitsmijters

Enkele tips rond 'omgaan met een andere thuistaal dan het Nederlands'

Dit boek staat niet op de DocAtlas-lijst, maar hebben ze wel: "Haal meer uit meertaligheid. Omgaan met talige diversiteit in het basisonderwijs" Van Praag e.a. <https://www.acco.be/nl-be/items/9789462925632/Haal-meer-uit-meertaligheid>

Staat op de lijst: "Meertaligheid : een troef! Inspirerend werken met meertalige kinderen op school en in de buitenschoolse opvang" Gielen, Sara; Isçi, Ayse. - Sint-Niklaas: Abimo, 2015

Op de website metrotaal.be kun je wat rondwandelen en kom je zaken tegen die inspiratie bieden (inspiratie die komt uit onder onderzoeksresultaten van het thuistaal-project dat we o.m. met SDL voerden), meer specifiek: <https://metrotaal.be/bouwstenen/kennis/p:1>
<https://metrotaal.be/bouwstenen/vaardigheden/p:1>, met oa begeleidingsfiche: "Thuistaal is een hefboom": https://metrotaal.be/content/3-bouwstenen/2-vaardigheden/bf_thuistaal_is_een_hefboom_def.pdf

uitsmijters

<https://diversiteitenleren.be/actueel/nieuw-warm-welkom-en-wederkerig-naar-een-goede-ouder-schoolsamenwerking-inspiratieboek-voor-kleuteronderwijs>

“Warm, Welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-schoolsamenwerking. Inspiratiegids voor het kleuteronderwijs”.
Papieren versie gratis ter beschikking op eenvoudig verzoek.